

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως Τεχνητή Ευφυΐα

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Στίς ημέρες μας γίνεται πολύς λόγος όχι μόνον για τήν «Τεχνητή Νοημοσύνη», αλλά και για τίς συνέπειές της στήν ζωή μας. Έκφράζονται απόψεις για τίς ωφέλειες πού θά προέλθουν, από τήν ἐφαρμογή της, αλλά και τούς κινδύνους πού απορρέουν από τήν κατάργηση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας καί τήν ἀλλοίωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

- **Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου**

Ἐτσι, καί οἱ πρωτοπόροι τῆς «Τεχνητῆς Νοημοσύνης», ἔκρουσαν τόν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἀπό τήν σύγχρονη τεχνολογία καί ὑπογράμμισαν ὅτι πρέπει νά τεθοῦν ὅρια.

Γιά παράδειγμα, ὁ Geoffrey Hinton πού χαρακτηρίστηκε ὡς «ὁ πατέρας τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης», σέ συνέντευξή του πού παραχώρησε στούς New York Times, ἐξήγησε ὅτι ἀποχώρησε ἀπό τήν Google γιά νά μιλήσῃ ἐλεύθερα γιά τούς κινδύνους τῆς «Τεχνητῆς Νοημοσύνης». Μάλιστα, τόνισε ἰδιαίτερα ὅτι «ὁρισμένοι ἀπό τούς κινδύνους πού προκύπτουν ἀπό τά Chatbots (λογισμικά) τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης ἦταν ἀρκετά τρομακτικοί». «Αὐτή τή στιγμή, δέν εἶναι πιό ἑξυπνα ἀπό ἐμᾶς, ὅσο μπορῶ νά πῶ. Ἀλλά νομίζω ὅτι σύντομα μπορεῖ νά γίνουν».

Ὁ Ἴλον (ἢ Ἔλον) Μάσκ πού εἶναι μηχανικός, ἐφευρέτης, καί εἶναι Γενικός

Διευθυντής και έπικεφαλής τεχνολογικής ανάπτυξης για την εταιρεία διατροφικής τεχνολογίας SpaceX, της οποίας έτερείας είναι ο ιδρυτής, καθώς και Γενικός Διευθυντής και έπικεφαλής τεχνολογικού σχεδιασμού της έτερείας κατασκευής αυτοκινήτων και ένεργειακών συστημάτων και άλλων Έταιρειών, καθώς επίσης διερευνά την συμβίωση ανθρώπων και Τεχνητής Νοημοσύνης, εξέφρασε τις έπιφυλάξεις του για τον τρόπο σχεδιασμού της Τεχνητής Νοημοσύνης.

Σέ δηλώσεις του αναφέρθηκε στό ότι ή Τεχνητή Νοημοσύνη «έχει την δυνατότητα νά άφανίση τον πολιτισμό και νά χειραγωγήση την κοινή γνώμη», «είναι πιό έπικίνδυνη από ένα κακοσχεδιασμένο άεροσκάφος ή αυτοκίνητο». Γι' αυτό είπε «είλικρινά πιστεύω ότι πρέπει νά όρίσουμε κανόνες ασφαλείας για την Τεχνητή Νοημοσύνη». Ο ίδιος, επίσης, είπε ότι θά «ξεκινήσω κάτι πού άποκαλώ "TruthGPT" ή μιά τεχνητή νοημοσύνη πού θά ψάχνει την άλήθεια για νά καταλάβη τή φύση του σύμπαντος».

Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι ο **Παγκόσμιος Όργανισμός Υγείας**, καίτοι έκφράζει τον ένθουσιασμό του για τις δυνατότητες πού έχει ή «Τεχνητή Νοημοσύνη», συγχρόνως έκφράζει και τις άνησυχίες του για τό πώς θά χρησιμοποιηθί στον τομέα της υγείας. Επί πλέον τονίζει ότι τά δεδομένα πού χρησιμοποιούνται στην έκπαίδευση της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί νά είναι μεροληπτικά, παράγοντας παραπλανητικών ή άνακριβών πληροφοριών πού μπορούν νά δημιουργούν άπειλές για την υγεία, την ισότητα, και πώς μοντέλα μπορεί νά χρησιμοποιηθούν λανθασμένα, μέ άποτέλεσμα νά παράγουν και νά διασπείρουν πολύ πειστικά παραπληροφόρηση μέ τή μορφή κειμένου, ήχητικού ή βίντεο, τό όποιο τό κοινό είναι δύσκολο νά ξεχωρίση από ένα άξιόπιστο περιεχόμενο για την υγεία. Γι' αυτό, όπως τονίζει, είναι «έπιτακτική άνάγκη» νά άποτιμηθούν οι κίνδυνοι από την χρησιμοποίηση μεγάλων γλωσσικών μοντέλων (LLMs), όπως τό ChatGPT, ώστε νά προστατευθί και νά προωθηθί ή ανθρώπινη εύημερία».

Για νά άποκτήσω κάποια γνώση του πώς λειτουργεί ή «Τεχνητή Νοημοσύνη» είσηλθα στό ChatGPT, προκειμένου νά δώ πώς λειτουργεί. Τοῦ έθεσα διάφορα έρωτήματα και άπαντοῦσε ως άνθρωπος μέ συγκροτημένη σκέψη, και στό τέλος έρωτοῦσε αν ήθελα νά δώση και άλλες ειδικότερες πληροφορίες γύρω από τις έρωτήσεις πού του υπέβαλα.

Πρόκειται για μιά έξελιγμένη τεχνολογία πού άποβλέπει, όπως λέγεται, στην έξυπνέρτηση του ανθρώπου σε διάφορες έπιστημονικές, ιατρικές και κοινωνικές άνάγκες του, στό νά βοηθήση τό Κράτος στην διακυβέρνησή του για την όργάνωσή του.

Διαβάζοντας διάφορα άρθρα σέ περιοδικά καί ἐφημερίδες παρατηρῶ ὅτι ἐντοπίζονται οἱ ὠφέλειες πού μποροῦν νά προέλθουν ἀπό τήν σύγχρονη τεχνολογία, ἀλλά τονίζονται καί οἱ καταστρεπτικές συνέπειες. Βέβαια, πολλοί τονίζουν ὅτι ἡ συζήτηση αὐτή πού γίνεται στίς ἡμέρες μας γιά τήν «Τεχνητή Νοημοσύνη» εἶναι ἡ ἴδια πού γινόταν κάθε φορά πού ἐμφανιζόταν κάθε νέο ἐπιστημονικό ἐπίτευγμα καί, βέβαια, στήν συνέχεια τίθονταν διάφοροι κανόνες καί ἰσορροποῦσαν οἱ ἄνθρωποι, χρησιμοποιοῦντας τίς νέες ἀνακαλύψεις, χωρίς νά ὑποτάσσονται σέ αὐτές.

Εἶναι ἐνδιαφέρον ἕνα βιβλίο πού συνέγραψε ὁ Ἀρχιμ. Ἀρίσταρχος Γκρέκας, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς μέ τίτλο «Τεχνητή Νοημοσύνη καί ἄνθρωπος» καί ὑπότιτλο «Ὁρθόδοξη θεολογική προσέγγιση», τό ὁποῖο ἐξέδωσε ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τό βιβλίο αὐτό διαιρεῖται σέ δύο μέρη. Στό πρῶτο μέρος ἀναλύεται ὁ ὅρος «Τεχνητή Νοημοσύνη», ἡ χρήση καί οἱ ἐφαρμογές της, γίνεται λόγος γιά τήν «Ἀνθρωποκεντρική Τεχνητή Νοημοσύνη», μέ προεκτάσεις στήν Ἀνθρωποκεντρική ἠθική της, καθῶς, ἐπίσης, ἐρευνᾶται ἡ τάση τῆς λεγομένης “Ἀποκαλυπτικῆς” Τεχνητῆς Νοημοσύνης», ἀλλά καί οἱ τάσεις ἀναγωγῆς τῆς «Τεχνητῆς Νοημοσύνης» σέ Θρησκεία ἢ σέ Ἐκκλησία μέ λατρευτικές χρήσεις.

Εἰδικότερα στό βιβλίο αὐτό εἶναι ἐνδιαφέροντα τά ὅσα λέγονται ἀπό ὅσους ἐνδιαφέρονται γιά τήν «Τεχνητή Νοημοσύνη», γιά τίς «θεολογικές προσεγγίσεις» της μέ τό νά ἀναδυθῇ «μιά νέα μορφή συλλογικῆς συνείδησης» πού «θά ἀντικαταστήσει τή θρησκεία»• γιά τίς «προσεγγίσεις τῶν ἐννοιῶν τῆς σωτηρίας καί τῆς ἀθανασίας μέ τήν χρήση τῆς ΤΝ», πού θά «μποροῦσε νά “λύσει” τό ἐρώτημα “ψυχή”»• «νά συμπαρασύρει τόν παγκόσμιο πληθυσμό σέ ἕνα κοσμικό ὑπερανθρωπισμό», στήν ἵδρυση μιᾶς «ὑπερανθρωπιστικῆς “ἐκκλησίας”», σέ μιᾶ «νέα ὑπερθρησκεία» σέ «λατρευτικές χρήσεις ἐφαρμογῶν τῆς ΤΝ» κλπ.

Στό δεύτερο μέρος παρουσιάζεται ἡ θεολογική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας γιά τόν ἄνθρωπο ὡς ψυχοσωματικῆς ἐνότητας, γιά τό ἔργο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, γιά τήν λατρευτική καί μυστηριακή της δομή, μέ σκοπό, βέβαια, νά τονισθῇ ὅτι στήν Ἐκκλησία καί τήν θεολογία ὑπάρχουν τά ἀσφαλῆ ἀνθρωπολογικά καί θεολογικά κριτήρια γιά τήν ὀρθή χρήση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας.

Πρόκειται γιά ἕνα βιβλίο πού εἶναι γραμμένο μέ γνώση ἐπιστημονική καί θεολογική, μέ ψυχραιμία καί νηφαλιότητα καί γι’ αὐτό θεωρῶ ὅτι εἶναι συγκροτημένο στό εἶδος του.

Ο σκοπός του άρθρου αυτού δεν είναι να παρουσιάσει τόσο το τί είναι ή λεγόμενη «Τεχνητή Νοημοσύνη» και ποιές είναι οι συνέπειές της, αλλά να εκφράσει τις ενστάσεις μου για την όρολογία «Τεχνητή Νοημοσύνη».

Στό Λεξικό της Έλληνικής Γλώσσας του Γεωργίου Μπαμπινιώτη ή «Τεχνητή Νοημοσύνη» ορίζεται «ώς κλάδος της πληροφορικής επιστήμης με στόχο την κατασκευή ρομπότ ή υπολογιστών που μπορούν να μιμηθούν την ανθρώπινη εύφυια».

Στό βιβλίο που προανέφερα σημειώνεται ότι ο ελληνικός όρος «Τεχνητή Νοημοσύνη», αποδίδει τον αγγλικό όρο Artificial Intelligence που συγχρόνως μεταφράζεται και ως «Τεχνητή Εύφυια». Άλλωστε, υπάρχουν και έπιστήμονες που δίνουν διάφορους όρισμούς, όπως «αυτόνομα και εύφυη συστήματα», «τεχνολογία των τεχνητά εύφυων συστημάτων», «μίμηση έξυπνης ανθρώπινης συμπεριφοράς».

Αυτό είναι φυσικό, γιατί όπως γράφει και ο συγγραφέας του βιβλίου αυτού, χρησιμοποιώντας την σχετική βιβλιογραφία, «τά συστήματα τεχνητής νοημοσύνης είναι συστήματα λογισμικού (και πιθανώς και υλικού) σχεδιασμένου»• «ή τεχνολογική κοινότητα της Τεχνητής Νοημοσύνης προσπαθεί να μιμηθεί έξυπνη συμπεριφορά με προγράμματα υπολογιστών»• «αναφέρεται έξομοιωτικά και αναπαραγωγικά στη διανοητική λειτουργία του ανθρώπου και ειδικότερα στη νοημοσύνη και στην εύφυια»• τά περισσότερα από τά συστήματα αυτά «μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες: συστήματα που σκέφτονται σαν τους ανθρώπους, συστήματα που δρούν σαν άνθρωποι, συστήματα που σκέφτονται όρθολογικά, συστήματα που λειτουργούν όρθολογικά». Τά νευρωνικά Τεχνολογικά Δίκτυα «μιμούνται τις ομάδες νευρώνων του ανθρώπινου έγκεφάλου για την πραγματοποίηση γρήγορης και εύελικτης έπεξεργασίας δεδομένων και πληροφοριών», «αναπτύσσουν τή δυνατότητα να έπικοινωνούν μέ φυσική γλώσσα, μέ την αναγνώριση της φωνής...».

Γίνεται φανερό ότι τά συστήματα αυτά έχουν σχέση μέ τις δυνατότητες του έγκεφάλου του ανθρώπου, μέ τους νευρώνες και την έπικοινωνία μεταξύ τους που χαρακτηρίζουν τις διανοητικές λειτουργίες του ανθρώπου.

Είναι χαρακτηριστικός ο όρισμός της «Τεχνητής Νοημοσύνης» από την Βικιπαίδεια. «Ο όρος τεχνητή νοημοσύνη αναφέρεται στον κλάδο της πληροφορικής, ο οποίος ασχολείται με την σχεδίαση και την υλοποίηση υπολογιστικών συστημάτων που μιμούνται στοιχεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς, τά όποια υπονοούν έστω και στοιχειώδη εϋφυΐα: μάθηση, προσαρμοστικότητα, έξαγωγή συμπερασμάτων, κατανόηση από συμφραζόμενα, επίλυση προβλημάτων κλπ.».

Όπως σημειώνεται «ή τεχνητή νοημοσύνη αποτελεί σημείο τομής μεταξύ πολλαπλών έπιστημών, όπως της πληροφορικής, της ψυχολογίας, της φιλοσοφίας, της νευρολογίας, της γλωσσολογίας και της έπιστήμης μηχανικών, μέ στόχο τη σύνθεση εϋφυούς συμπεριφοράς, μέ στοιχεία συλλογιστικής, μάθησης και προσαρμογής στό περιβάλλον, ενώ συνήθως εφαρμόζεται σέ μηχανές ή υπολογιστές ειδικής κατασκευής».

Η «Τεχνητή Νοημοσύνη» «διαιρείται στή συμβατική τεχνητή νοημοσύνη, ή όποία έπιχειρεί νά έξομοιώσει τήν ανθρώπινη νοημοσύνη άλγοριθμικά χρησιμοποιώντας σύμβολα και λογικούς κανόνες ύψηλοϋ έπιπέδου, και στήν ύποσυμβολική τεχνητή νοημοσύνη ή όποία προσπαθεί νά αναπαράγη τήν ανθρώπινη εϋφυΐα χρησιμοποιώντας στοιχειώδη αριθμητικά μοντέλα πού συνθέτουν επαγωγικά νοήμονες συμπεριφορές μέ τή διαδοχική αϋτοοργάνωση άπλουστέρων δομικών συστατικών («συμπεριφορική τεχνητή νοημοσύνη»), προσομοιώνουν πραγματικές βιολογικές διαδικασίες, όπως ή εξέλιξη τών ειδών και ή λειτουργία τοϋ έγκεφάλου («υπολογιστική νοημοσύνη») ή αποτελούν εφαρμογή στατιστικών μεθοδολογιών σέ προβλήματα τεχνητής νοημοσύνης».

Είναι φανερό από τόν όρισμό αϋτόν ότι ή «Τεχνητή Νοημοσύνη» συνδέεται μέ τήν ανθρώπινη εϋφυΐα, τήν λειτουργία τοϋ ανθρωπίνου έγκεφάλου μέ τούς νευρώνες και τούς νευροδιαβιβαστές.

Όμως, κατά τήν διαχρονική παράδοσή μας ο νοϋς, ή νοερά ένέργεια είναι διαφορετική από τήν λογική ένέργεια, από τήν εϋφυΐα, τήν ανθρώπινη διάνοια, άφοϋ άλλο είναι ή νοερά ένέργεια και άλλο είναι ή λογική ένέργεια τοϋ ανθρώπου. Ο νοϋς, κατά τόν άγιο Ιωάννη τόν Δαμασκηνό είναι ο όφθαλμός της ψυχής, και κατά τόν άγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά είναι ή λεπτοτάτη προσοχή. Όπότε, κατά τήν σύνολη πατερική παράδοση ύπάρχει διπλή μεθοδολογία, δηλαδή άλλη είναι ή μεθοδολογία της παρατήρησης και της σκέψης πού γίνεται μέ τήν διάνοια-έγκέφαλο, και άλλη είναι ή μεθοδολογία πού συνδέεται μέ τήν γνώση τοϋ Θεοϋ, πού γίνεται μέ τόν νοϋ. Η ταύτιση τών δύο μεθοδολογιών παρήγαγε τήν σχολαστική θεολογία πού δημιούργησε πολλά προβλήματα στόν Δυτικό χϋρο.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, εκτός από τις επιφυλάξεις μας για τις συνέπειες της λεγόμενης «Τεχνητής Νοημοσύνης», θεωρώ ότι πρέπει να επικρατήσει ή ορολογία «Τεχνητή Εύφυια», αντί της «Τεχνητής Νοημοσύνης». Έτσι, θα αποφεύγουμε την θεοποίηση των συστημάτων αυτών.

Μπαίνοντας στο ChatGPT διαπίστωσα ότι ο αγγλικός όρος Artificial Intelligence, αποδίδεται στην ελληνική γλώσσα και ως «Τεχνητή Νοημοσύνη» και ως «Τεχνητή Εύφυια».

Συγκεκριμένα, για τον όρο «Τεχνητή Νοημοσύνη» γράφει: «Συνήθως, ο όρος “τεχνητή νοημοσύνη” (Artificial Intelligence – AI) αναφέρεται σε υπολογιστικά συστήματα που σχεδιάζονται για να εκτελούν εργασίες που απαιτούν ανθρώπινη νοημοσύνη. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει λογική σκέψη, μηχανική μάθηση, αναγνώριση προτύπων, επεξεργασία φυσικής γλώσσας και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τη νοημοσύνη».

Για τον όρο «Τεχνητή Εύφυια» γράφει: «Από την άλλη πλευρά, ο όρος “τεχνητή εύφυια” (Artificial General Intelligence – AGI) αναφέρεται σε μία πιο εξελιγμένη μορφή τεχνητής νοημοσύνης που θα είναι ικανή να εκτελεί οποιαδήποτε εργασία που μπορεί να εκτελέσει ένας άνθρωπος. Ο όρος “τεχνητή εύφυια” συνήθως αναφέρεται σε ένα σύστημα που έχει τη δυνατότητα να επιδείξει γενική νοημοσύνη, να κατανοεί, να μάθει και να εκτελεί εργασίες σε διάφορους τομείς με παρόμοιο τρόπο με τους ανθρώπους».

Επιπλέον γράφει: «Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται με διάφορους τρόπους από διάφορες πηγές, και η ακριβή τους σημασία μπορεί να διαφέρει».

Συγκριτικά με τους δύο όρους γράφει κάτι πολύ σημαντικό που μάς ενδιαφέρει στο άρθρο αυτό: «Οι όροι “τεχνητή νοημοσύνη” και “τεχνητή εύφυια” χρησιμοποιούνται συχνά ανταλλαξίμως, αλλά μπορούν να έχουν κάποιες διαφορές στη σημασία τους, ανάλογα με τον περίγυρο και τον πολιτισμό που χρησιμοποιούνται».

Επομένως, θεωρώ ότι πρέπει αντί του όρου «Τεχνητή Νοημοσύνη» να χρησιμοποιείται ο όρος «Τεχνητή Εύφυια», για να σεβαστούμε τον πολιτισμό μας και όλη την παράδοσή μας που διαχωρίζει τον νοῦ από την διάνοια-εύφυια και να μη ταυτίζουμε τον άνθρωπο με την διάνοια-ἐγκέφαλο. Έτσι δέν θα ἀπαρνούμαστε την θεολογία της Ἐκκλησίας για την διάκριση μεταξύ νοεῶς και λογικῆς ἐνέργειας, δέν θα ἀμφισβητοῦμε την διδασκαλία της Ἐκκλησίας για τον σκοτασμό

τοῦ νοῦ πού εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως καί τόν φωτισμό τοῦ νοῦ πού εἶναι γνῶρισμα τῆς ἐπιστροφῆς στόν Θεό.

Ὅταν θά γίνεται λόγος γιά τήν «Τεχνητή Εὐφυΐα», τότε θά ἀποφεύγεται ἐν πολλοῖς ἡ αἴσθησις τῆς αὐτοθέωσης πού εἶναι ἡ ἔσχατη πτώσις τοῦ ἀνθρώπου.